

ULUSLARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI
TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“MAVİ KARANLIK”

Sözcük Sayısı:3963

Kategori: CAT 1

Araştırma Sorusu: Vedat Türkali'nin “Mavi Karanlık” adlı romanında aydın kimliği kurgusal yapı bağlamında nasıl temsil edilmektedir?

Mayıs 2023

İçindekiler

1. Giriş	3
2. Aydın kimliğinin tanımlaması	4
2. A Figürlerin aydın kimliği üzerindeki temsili	5
2. A.1 Korhan figürünün aydın kimliğindeki temsili	5
2. A. 2 Nergis figürünün aydın kimliğindeki temsili	7
2. A. 3 Nergis ile Korhan figürlerinin aydın kimliklerinin farklılıklarının temsili	10
2. B Zaman unsurunun aydın kimliği üzerindeki temsili	12
2. C Romanın başlığının aydın kimliği üzerindeki temsili	15
2. D Tekne metaforunun aydın kimliği üzerindeki temsili	16
3. Sonuç	18
4. Kaynakça	19

1.Giriş

İnsan, sadece kendisi hakkında meraklı olmakla kalmayıp, kendisi dışındaki dünyayı da bilme, anlama ve açıklama ihtiyacı içerisindedir. Bu durum, onu bireysel ve toplumsal olarak anlam, aidiyet ve kimlik arayan bir varlık olarak değerlendirmemiz gerektiğini göstermektedir. İnsanın kimliğini değerlendirirken göz önüne alınması gereken birtakım faktörler bulunmaktadır. Bunlar; meslek, kişilik ve kültürümüzdür. *“Kimlik bireysel bir olgudur. Oysa “insan kimliği” dünyamızda yaşanan bölünmüşlüğü de ortaya koyduğu gibi, sosyal bir kimlik olarak tanımlama eğilimindedir. Çünkü bireysel kimliğin oluşumunda toplumun ulusal, kültürel, ekonomik değer ve davranış kalıpları, kolektif semboller insanı insandan farklı kılan yapay bir kimliğin oluşumunu teşvik etmektedir. Toplumun kurumsal yapısı, bireysel kimliği zaman içinde şekillendirerek, değişime uğratabilmektedir. İnsan, içinde yaşadığı toplumun milli, dini, siyasal, ekonomik değer yargılarının bir ürünü olmaya yönlendirilmektedir. Yani toplumsal üretim araçları, belli kimliklere sahip insanlar üretmektedir.”*¹ Aşkın (2010) Batılaşmanın bir ürünü olarak Türk dünyasında şekillenen aydın da bu kaynaktan meydana gelmiştir. Vedat Türkali'nin “Mavi Karanlık” adlı eserindeki aydın kimliğine sahip olarak kurgulanmış figürler, kendi kimliklerinin gerekliliklerini yerine getirmek konusundaki kararsızlıklarının en büyük yansıması olan kimlik yozlaşmasını yaşamaktadırlar. “Mavi Karanlık” adlı eserde Türkiye’de 1980 yılında gerçekleşmiş olan darbe döneminin etkilerinin aydın kimliğine yansımaları aktarılmaktadır.

Bu roman ile ilgili daha önce yapılmış bir çalışmada “tarihsel süreç içerisinde kadın değişimi” konusu ele alınmıştır. Bu çalışmada ise yapıtta seçilen zamanın tarihsel süreci de göz önünde

¹ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32061#:~:text=Kimlik%20en%20geni%20anlam%C4%B1yla%20bireyin,%C3%B6nce%20ve%20ayn%C4%B1%20zamanda%20farkl%C4%B1l%C4%B1klard%C4%B1r.>

bulundurularak aydın kimliğinin temsilinin kurgusal yapı bağlamında incelenmesi planlanmıştır.

Bu tezde “Mavi Karanlık” eseri iki bölüm altında incelenecektir. Birinci bölümde eserde yer alan figürlerin aydın kimliğini nasıl temsil ettiği üzerinde durulup, Nergis ve Korhan figürleri karşılaştırılacak, onların sahip olduğu kimlik ve bu kimliğe yabancılaşmaları değerlendirilecektir. Bu bölümde yapılacak olan değerlendirmeler Türkali'nin yalın anlatımı, kullandığı imgeler, teknikler ve romandaki figürlerin iç sesleri, olaylara tepkilerinin yer aldığı kesitler üzerinden yapılacaktır. İkinci bölümde ise eserde anlatılan dönemin dış gerçekliğinin aydın kimliğini nasıl şekillendirdiği ve bunun eserde genel olarak nasıl aktarıldığı incelenecektir.

2. Aydın kimliğinin tanımlaması

Aydın kimliğinde bulunması gereken en önemli özellik, başta kendisinin düşünceleri olmak üzere, etrafındaki düşüncelere duyarsız kalmamasıdır. İkinci özellik ise, düşüncesi ve varsayımları ile tutarlı olması, düşüncesinin götürdüğü yere korkmadan gidebilmesi, çelişiklerden uzak durabilmesi ve yanılgılarını çekinmeden açıklayabilmesidir. *“Aydınların ürettikleri bilgi kişisel sınırlarını aşarak toplumsal boyuta ulaştığında, bir sosyal değişme ve aydının rolü gözlemlenebilmektedir. Entelektüeller çeşitli dönemlerde ve toplumlarda farklı özellikler göstermişlerdir. Başlıca ortak özellikleri toplumdaki yenilikleri sağlayan bir kesim olmalarıdır. Bir anlamda sosyal değişimin gerçek üreticisidirler.”*² Birkök (2000)

Değerlerini kendisinin kişisel çıkarlarından daha çok değer vermesi ve sahiplenmesi, aydının sorumluluk duygusu barındırmasıyla gerçekleşebilmektedir. Bu da onun zorunlu biçimde karşı çıkmasına, cesurca değerlerini ortaya koymasını sağlamış, bir bakıma toplumsal işlevini oluşturmuştur. Aydın bilgiyi geliştirip yaygınlaştırmaya çalışmasıyla toplumun gelişip

² <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101038>

insanlara kendi ışığında yol göstermesi ile önemli bir göreve sahiptir. Kültürel birikimi sayesinde toplumun niteliklerini ifade etmede, insanların rahatça sosyalleşmesinde yardımcı olur. Belli bir düşünce metodunu sahip aydın, kendi kafasıyla düşünen, başkalarının etkisi altında kalmadan doğrularını temellendirebilen kişilerdir.

2. A Figürlerin aydın kimliği üzerindeki temsili

Mavi Karanlık romanın yazıldığı dönemde Türk siyasi tarihinde bir darbenin gerçekleşmiş ve bu darbeden dolayı aydınların insan ilişkilerinde değişimler görülmüştür. Türkali'nin de tarihsel olgu üzerinden bireylerin yaşadıkları değişimleri birlikte ele alarak Mavi Karanlık eserini kaleme aldığı görülmüştür. Türkali bu eserde aydın kimliğini temsil eden farklı figürler kurgulayarak olay örgüsünü şekillendirmiştir.

Yazar, bu eserde figürleri aydın kimliğini tam anlamıyla temsil edemeyen, bu kimliğin gerektirdiği sorumluluklardan kaçan özellikleri ile kurgulamıştır. Sahip oldukları kültürel birikimi insanlara yol göstermek için kullanmayan, aksine biriktirdiği değerleri kullanabileceği toplum alanlarından uzaklaşarak kendi çıkarlarını ön planda tutan aydın figürler eserde yer almaktadır. Kendi doğrularını temellendirmesi gerektiğinin farkında olan ancak bunun için cesareti olmayan figürler eserde yer tutmaktadır.

2. A.1 Korhan figürünün aydın kimliğindeki temsili

Eserde aydın kimliğine sahip olan figürlerden birisi olan Korhan, güçlü, canlı ve ateşli hükümdar anlamalarını içermekte olan bir isimdir ve eserde aydın kimliğinin temsilini bilinçli yansıtan figürün Korhan olduğu görülmektedir. Bu ismin yazar tarafından seçilmesi onun düşüncelerini savunurken güçlü duran aydın kimliğini tam anlamıyla temsil edildiğini yansıtır. Kendisinin eserdeki tek Karadenizli figür olması da önemli bir yazar tercihidir. Korhan'ın memleketi olan Karadeniz ile uzam olarak seçilen Ege'nin zıtlığı da yazar tarafından oluşturulmuştur. Karadeniz'in de denize kıyısı olmasına rağmen denizin yüzeyi Ege'nin

yüzeyine göre daha karanlık ve derindir. Aynı zamanda Karadeniz'deki iklim koşullarının Ege'den daha zorlu olduğu, orada yaşayıp büyüyen insanların yaşamlarının farklı bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Korhan'ın kişiliğinin de geldiği bölgeye benzediği söylenilebilir. Kendisi eserde yaşadığı zor koşullar karşısında geri adım atmamaktadır ve kendi yaşamını zorluklardan kaçarak değil, onlara adapte olarak sürdürmektedir. Ankara'da Fizik Bölümü'nde asistan olarak belirtilen Korhan ülkedeki kargaşa ortamından dolayı işini riskli koşullar altında yapmaktadır. Bilimsel çalışmalar yaparak insanlığa katkıda bulunmayı hedefleyen bir iş olan bilim insanlığını yapması o dönemde ülkede baskıcı bir rejim olduğu için hoş karşılanmadığı aktarılır. Bu yüzden aydın kimliğinin gerekliklerinden biri olan bilgiyi üretip topluma aktarmanın kişilere zorluk çıkardığı da yansıtılmaktadır. Eserde Korhan'ın aldığı iyi eğitimi kimliğine artı bir değer olarak eklediğini ve eklemeye devam etmek istediği görülmektedir. Kendisi eğitimini fizik okuyarak tamamlamış ve devamında üniversitede fizik alanında çalışmalar yapmaya devam ederek devamlılık sağlamıştır. Buna ek olarak kendisi sürekli olarak çalışmalarına devam etmek istediği görülür.

“-Laboratuvardaki deney bile öylece kaldı, dedi. Sinirli güldü Nergis –Hay senin deneyine ben... dedi. Öldürecekler herif deney diyor. Git de tam deney yapsınlar seni.”
(Türkali, 19)

Alıntısında Korhan figürünün bütün risklerine rağmen yaptığı işe geri dönmek istemesi diyalog tekniği ile gösterilmiştir. Bu teknik kullanılarak Korhan'ın yaptığı çalışmalara dönmesinin riskleri eserin ana figürü Nergis'in bakış açısıyla gösterilmiştir. Bu büyük risklere rağmen kararlı bir yapıda olması Korhan'ı eserde aydın kimliğini temsil eden tek figür olarak yansıtmaktadır. Sorumluluk sahibi olan Korhan, tüm insanlara karşı sorumlu olduğunu düşünen, herkese hizmet etmeye, tüm insanlık için faydalı olmaya çalışan bir figür özelliğini taşımaktadır. Bu özelliklere sahip bir figür olarak kurgulanması onun fikirlerini kendi çıkarları için değil toplumun yararları adına düşündüğünü yansıtmaktadır.

“Dışarda varsa er geç buraya da gelir kara köpekler. Bir süre gelmeseler de, dışarda olmaları kaygılandırmaz mı? Bize ne, diyeceğimiz bi yer mi dışarı dediğin?” (Türkali, 63)

Alıntısında Korhan’ın çalıştığı işini bırakıp, kaçmanın faydalı olmayacağını düşündüğü gösterilerek onun sorumluluk aldığı ve cesaretli olduğu belirtilmektedir. Topluma değer vermesi toplumun yaşadığı sorunların kendisini de ilgilendirdiğinin farkında olduğu görülmektedir. Bu özellikler onun aydın kimliğinin gerekliliğini yapan bir figür olduğunu kanıtlamaktadır. Eserdeki diğer figürler “kara köpekler” in dışarıda olmasını sorun etmeyip sadece kendileri gibi zengin “aydınların” gelebileceği Bodrum’ a sığınırken, Korhan “dışarının” da önemli olduğunu belirtmektedir. “Dışarı” ifadesi ile kendisini Bodruma kapatan aydınların dışarıdaki hayata uzak olmaları aktarılmıştır. Bu da onun aydın kimliğinin halka karşı olan sorumluluğunu aldığı bir göstergesidir.

2. A.2 Nergis figürünün aydın kimliğindeki temsili

Nergis eserdeki odak figürdür. Bu figüre bir çiçek ismi veren yazar onun hakkında çıkarım yapabilmemizi sağlayabilir. Nergis bitkisi sapları doğrudan doğruya kökten çıkan, çiçekleri çıplak bir sap üzerinde şemsiye durumunda ve biraz eğikçe duran, çiçekleri hoş kokulu, genellikle sarı olmakla birlikte kimi türlerinde beyaz da olabilen, otsu bir bitkidir. Nergis bitkisinin sapının tamamen kökünden oluşması ile odak figür Nergis’ in aydın kimliği benzetilebilir. Kökü yerin altında olmayan bir bitki olan Nergis çiçeği aydın kimliğini yansıtmak için gerekli derinliği olmayan Nergis figürünün yapısı ile bağdaştırılabilir. Başının öne eğik olması ve renginin sarı veya beyaz olması da odak figürün naifliği ve saflığına benzetilebilir.

Aydın kimliği bilgiye sahip olup onu topluma aktaran, aynı zamanda bilgi edinmek için çabalayan bir kimliktir. Odak figür Nergis’in ise bilgidan yoksun olduğu ve bilgi edinmek için yaptığı sorgulamaların öylesine olduğu yazar tarafından aktarılmıştır.

“Tam okuyamadı haberi. Şöyle bir karıştırıp masaya attı gazeteleri. Başını uzandığı şezlonga yaslayıp yapraklar arasında maviliğe dalıp kaldı. Kim oynuyor, kimler oynuyor bu ülkeyle? Niçin oynuyorlar?” (Türkali, 119)

Alıntısında Nergis’in ülkede yaşanan karışıklık ortamının anlatıldığı gazetelere göz attığı görülmektedir. Gazetelerde yazanları umursamadığı, anlatıcının “bir karıştırıp attı” ifadesinden anlaşılmaktadır. Bu eylemi şezlongda uzanarak yapması da bunu göstermektedir. Anlatıcı eserde çok fazla kullandığı “mavi” kelimesini burada da kullanmıştır. “Mavilik” ifadesi ile aydın kimliğinin ülkenin içinde bulunduğu durumu umursamayıp, kendilerini riskten uzak tutup tatile gitmesini anlatmaktadır. Bodrum’daki mavi hava ve denizi kasteden mavilik bu anlamda kullanılmıştır. Devamında kendi kendisine bilgi edinmek için soruyormuş gibi görünen ve cevaplayamadığı soruları sormaktadır. Bunlar öylesine sorulmuş sorulardır ve yazarın bu soruları kullanmasındaki işlevi aydın kimliğinin bilgi edinmek için çabalama ve sorgulamanın odak figürün kimliğine yozlaştığını göstermektedir.

Nergis’in aydın kimliğine yozlaşması, eserde onun bu kimliğe çaba göstermeden sahip olmasından kaynaklı olarak gösterilmektedir. *“Akşama bunları yiyeceğiz İbraam, dedi. Havadan. Senin gibi kan tere basıp kazanmadık.”*(Türkali, 122) alıntısında Nergis annesinin ona bıraktığı parayı göstererek “yiyeceğini” söylemektedir. Parayı zorluklarla kazanmaması da “havadan” ifadesi ile desteklenmiştir. Devamında Nergis’in İbraam’a “senin gibi tere basıp kazanmadık” demesi de onun kendisinin farkında olduğunu göstermektedir. Kendi kimliğine yozlaştığını kendisi de bilmesine rağmen seçimleriyle bu durumu değiştirmedığı aktarılır.

Odak figür olan Nergis’in aydın kimliğine yozlaşması ele alınırken onun bu kimliğe sahip olmasını sağlayan babası muhtar figürünün bakış açısı da önemli bir yer tutmaktadır. Babası sayesinde eğitimini yurt dışında alıp toplumun büyük bir kısmının sahip olamadığı imkânlarla erişmiştir. Bu imkânların sayesinde toplumun çoğunluğundan farklı olarak edindiği bilgileri tekrardan toplumun yararına kullanıp yön göstermesi beklenmektedir. Ancak bu sorumluluğu

yerine getirmeyen Nergis'in bu duruma babası ile aynı bakış açısıyla umursamaz bir tavırla bakması yazar tarafından kurgulanmıştır.

“Gökova dönüşünde inanılmayacak kadar yorgundu Muhtar. Neredeyse hasta sanacaktı kendini. Gerçi Gökova'ya yolculuğu biraz böyle biter. Günesin, iyotun, oksijenin çırılçıplak saldırısı da sarsıyor olmayı kişiyi!” (Türkali, 106)

Romanda bilinç akışı tekniği ile Nergis'in babası olan Muhtar'ın iç çözümlemesi onun duygu durumunu ve düşünceleri aktarılır. Bu da okuyucuya Muhtar'ın iç dünyasını göstermektedir. Okuyucu bu teknik ile Muhtar'ın kimliğini daha iyi tanımaktadır. “Güneş ve deniz ortamının kişiyi sarsması” ile yazar Muhtar ile dalga geçmektedir. Cümlenin sonunda ünlem işaretinin olması da bunun bir ironi olduğunu göstermektedir. Aslında onu sarsan olay kızının yaşadığı zor durum ve Özgür'ün başına gelenler olmasına rağmen önceden bu kadar büyük sorunlara alışık olmadığı, rahat bir hayat sürdürdüğü için yazar bu durumu bir ironi ile anlatmıştır. Kendilerine sordukları sorular içlerinde hesaplaşma olduğunu gösterir.

Eserde bütün “aydınların” bulunduğu tekne yolculuğunda başka bir tekne ile kavga edilmektedir. Nergis'in bu yolculuğun sonlarında toplumdaki kadın erkek eşitsizliği sorununu ile ilgili düşüncelerini diğerlerine aktarmaktadır.

“Zavallı değil mi bu kadın şimdi? Peki muhtar? Nesi zavallı onun? Dediği doğru Fatoş'un, bencil... Bütün erkekler gibi bencil... Kadın bencilliği peki? Kadını erkeği yok bunun, insan bencilliği... Erkek güçlü toplumda, üstün durumda; bencilliğini söktürüyor... Üstünlükleri nereden geliyormuş? ... Şu zırl zırl ağlayan kadınlar olmasın da göreyim onların üstünlüğünü! ... Bir nedeni var demek, durup dururken ağlamıyor bu kadınlar! Hele böylesi içten...”(Türkali, 305)

Yazarın iç monolog tekniği kullanması ile Nergis figürünün sarhoş olduktan sonra, söylediklerini teknenin içindeki aydın çevresine aktardığı görülmektedir. Nergis'in kendi

kendine sorular sorup yanıtlaması ile içinde sakladığı düşünceleri ilk defa, eserin sonlarına gelindiğinde dışa vurduğu görülmektedir. Nergis'in dışavurumunun sadece sarhoşken olması ve normalde bu düşüncelerini saklaması aydın gibi görünmesine rağmen düşünceleri ile eylemlerinin çelişkili olduğunu göstermektedir. Bu da aydın kimliğinin yozlaşmasının bir sonucudur. Kimliğinin özelliklerinden biri olması gereken cesurluk, açık sözlülük hatta kimsenin söylemediği şeyleri rahatça söyleyerek topluma ışık tutması gereken Nergis'in eserde yalnızca sarhoşken etrafında olanlara farklı bir gözle bakıp bunları dile getirmesi çelişki oluşturmaktadır.

2. A.3 Nergis ile Korhan figürlerinin aydın kimliklerinin farklılıklarının temsili

Korhan korumacı ve sahiplenen bir figür olarak kurgulanmıştır. Yaptığı işi, arkadaşlarını, Nergis'i kollayan ve onlara kendilerini güvende hissettiren bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserdeki diğer figürler de onun korumacı tarafının farkındadırlar. “*Korhan da kolluyor onu. Korhan herkesi kollar.*” (Türkali, 53) alıntısından Korhan figürünün her insanı seven, her insana saygısı olduğu görülmektedir. Bu da onun hümanist bir figür olarak kurgulandığını göstermektedir. Korhan hangi ortamda olursa olsun son derece ağırbaşlı bir genç adam olarak eserde yer almaktadır. Özellikle Nergis'in, Korhan'ın bu özelliğini gözlemlediği, içten içe takdir ettiği görülmektedir.

Romanda Nergis'in iç çözümlemesi yapılarak Korhan'a olan düşünceleri aktarılmıştır. Nergis'in çok fazla insan tanıdığını yazar tarafından belirtilerek Korhan ile Nergis'in kimlik farklılığı göstermektedir.

“*Korhan olacak ağırbaşlı eşek, kapalı bir demir kapı kızın yanında. Rahmi bile ondan daha duyarlı göründü. Kıskançlığından desem, değil. Onca insan tanıdım umursamıyor mu, kendine aşırı güveninden midir, tepkileri bu kadar ölçülü adam görmedim.*” (Türkali, 48)

Alıntısında odak figür Nergis'in çevresinde olan figürler aydın kimliğini onun gibi temsil ederken, Korhan figürü onlardan farklı olarak nerede ne yapması gerektiğini bilen bir aydın kimliğini temsil etmektedir. Nergis'in, her ne kadar Korhan'ı zaman zaman eleştirse de, içten içe ona hayran olduğu görülmektedir. “Doğayı, yaşamı onun kadar sevebiliyor musun sen? Ben mi? Sen!” (Türkali, 72) alıntısında iç monolog tekniği kullanılarak Nergis'in doğayı ve yaşamı seven onlara bağlı yaşayan Korhan'ın bu özelliğine imrendiği görülmektedir. Bu durum okuyucuya Nergis'in içinden geçenlerle aktarılmıştır. Böylelikle Nergis'in hissettiklerini ve düşüncelerini anlayarak, Nergis'in aslında Korhan'ın hayata bakışını ve kimliğini sevmesine rağmen onun gibi olamadığı çıkarımı yapılabilir.

Eserin odak figürü Nergis Ege'nin etkisinde olan, aşırı mavisinin ardında, dönemin aydınlarının rehavetiyle zamanını harcamaktadır. Eserde bu iki zıt düşünen figürler farklılıkları ile okuyucuya sunulmuştur. Eserde onların birbirleriyle sevgili olarak sunulması kimlik ve düşünce farklarından dolayı oluşan tartışmaları oluşturmaktadır ve okuyucuya iki figürün kişiliklerinin farklılıkları daha fazla göstermektedir. Aydın kimliğini gerekliliklerini yaparak temsil eden Korhan'dan farklı olarak Nergis annesi ve babasından dolayı iyi eğitim almış, kendisindeki aydın kimliğini benimsemeden elde etmemiş bir odak figür olarak kurgulanmıştır. Fransa'daki eğitimini aydın kimliğine sahip olmak için değil ailesinin maddi imkânları çok iyi olduğu için ve yurt dışına çıkıp eğlenmek amacıyla aldığı aktarılmaktadır. Bu sebeple geldikleri Bodrum'da çok fazla kalmayı istememektedir. Fakat Nergis Korhan'ın bu isteğine karşı çıktığı yazar tarafından ele alınmaktadır. Eserde Nergis'in, Korhan'ın çalışmalarına devam etmek istemesine karşı çıkmasının sebebi büyük şehirlerdeki kaotik ortamın eserde kurgulanmış olmasıdır. Bu alıntısında Nergis figürünün düşünceleri iç monolog tekniği kullanılması ile okuyucunun Nergis'in Korhan'a olan bakış açısının görüp değerlendirme yapması sağlanmıştır.

“Nereye, Paris’e mi gitmeli? Daha neler. Bir yere gitmez bu adam. Burada ne kadar durur! Profesör Yalçın SANALAN’ ı vurduklarında bir korku dalgası patladı her yanı; kılı kıpırdamadı sanki bunun. Krom denemesi varmış yarım bırakamazmış” (Türkali, 24)

Nergis, Korhan’ın fizik laboratuvarında çalışmalarını yaparken başına bir şeyler gelmesinden korktuğu için Bodrum’dan gitmesini istemediği okuyucuya sunulmuştur. Korhan’ın ise ona bundan korkmaması gerektiğini anlatmaya çalıştığı eserin bütününden çıkartılabilir. Bu alıntıda da iki figür arasındaki fark görülmektedir. İlk olarak profesörün soyadı büyük harflerle yazılarak olayın Nergis’in gözünde ne kadar büyük olduğu gösterilmektedir. Aynı zamanda Nergis Paris’e gitmeyi de düşünmesine rağmen Korhan’ın kendisi gibi bilim için çalışan önemli bir profesör öldürüldüğünde soğukkanlılıkla karşılaşması figürlerin kimliklerinin farklı yansıtıldığını göstermektedir. Alıntının devamında Korhan’ın krom denemesi yapacak olması anlatıcının Korhan’ın sert ve kararlı bir yapısı olduğunu göstermektedir. Krom sert bir metal olması ile bilinen bir maddedir. Bu da eserin tamamında Korhan’ın kararlılığı ve Nergis’in kararsızlıkları sonrası yaşadığı bunalımlar kullanılarak bir çatışma unsuru oluşturularak okuyucuya verilmiştir.

2. B Zaman unsurunun aydın kimliği üzerindeki temsili

Romanın önemli öğelerinden biri zamandır. Zamanın iyi kurgulandığı eserlerdeki yapı düzenli olmaktadır. Güçlü romanlarda estetik bir zaman kurgusuyla karşılaşılır. Bu kurgu çok boyutlu bir süreçtir. O çözümlenmeden eserin değeri takdir edilemez. “Mavi Karanlık” eserinde zaman 1980’lerdeki Türkiye olarak kurgulanmıştır. Aydın kimliğinin 1980’ler Türkiye’sinin zamanı kullanılarak yaratılmış olması o zamana ait aydın kimliğinin yozlaşmış olarak görülmesidir. İnsanların hayatlarının ülkede yapılan darbe ve sıkıyönetim politikaları sebebiyle her an tehlikede olduğu 1980’ler Türkiye’sinde her sınıftan aydının toplandığı Bodrum sığınağı betimlenmektedir. Romanda ülkenin tam ihtiyacı olduğu sıralarda aydın kimliğindeki figürlerin Bodrum’u eğlenceli ve alkollü bir tatil yeri olarak kullandığı vurgulanmaktadır.

“Tabaklarla, içki şişeleriyle donanmış masalardaki arkeolog, gazeteci, yazar, öğretmen, doktor, mimar, hukukçu, radyocu, televizyoncu, büyük kentler sosyetelerinden kadınlı erkekli bilinmeyen yüzler, türkülü, kahkahalı, gülücüklü, konuşmalı alkol kokulu, sigara dumanlı bir ortamda karman çorman...”(Türkali, 114)

Alıntısında aydınların bulunduğu Bodrum’un karmaşık ortamı betimlenmektedir. Burada bulunan herkesin mesleğinin belirtilmesi ile yazar bireyler üzerinden değil, aydın kimliğini temsil eden herkesin üzerinden eleştirisini yapmaktadır. Böylelikle aydın kimliğine yozlaşmanın toplumsal bir sorun oluşu vurgulanmaktadır. Devamında “-lı” , “-li” yapım eki ile oluşturulan sıfatlar kullanılarak kargaşa ortamının betimlenmesi sağlanmıştır. Aynı anda “alkol”, “gülücük”, “kahkaha” içeren eğlence ortamına sahip Bodrum’un, alıntının sonunda “karman çorman” olarak nitelendirilmesi de yazarın bu eğlenceye karşı eleştirel bir bakış açısına sahip olduğu çıkarılabilir. Aydın kimliğine sahip insanların ülkedeki problemleri önemseyen, sorunlara karşı kendi sorumluluklarından vazgeçmeyip halka ışık tutması gereken kişiler olmaları gerekirken, ülkedeki problemlere çözümler getirmek yerine, eğlenceli ve ihtişamlı ortamlarda bulunmaları onların kimliklerine yozlaştığını göstermektedir. Bireylerin yozlaşması da toplumun yozlaşmasına yol açmıştır. Aydınların yapması gereken yenilemeler ve modernleşme çabalarının Türkiye’deki önemi çok fazladır. Geri kalmış olan halkın aydınların izinden gelmesiyle toplumun daha iyiye gideceği düşünülürse, aydınların kimlik yozlaşmasının halka olan etkileri de büyük olmaktadır.

Geleneksel kutuplaşmanın hâkim olduğu 1980’ler Türkiye’sinde çatışma ve karşıtlıkların sayısı artmıştır. Aydınlar ise bu ayrışmalara karşı topluma ışık tutup toplumun gelişmesine fayda sağlaması gerekirken pasif bir tutumda kalıp kendi kimliklerine yozlaşmışlardır. Eserde de halk arasındaki ayrışmalara karşı sadece izler gözle bakan aydın kimliği yazar tarafından gösterilmektedir.

“Hani devrimler yapıldı ya, o halk... Bu da aydın!... Bir tanedir Hâkime Hanımımız; namazında orucunda... Bir de kavga başlamış ki dışarıda; kahveler, camiler ayrı. Demokrat’san bu yana. Halkçıysan öte yana!... O zaman da oyun var fakara millete.” (Türkali, 351)

Alıntısında Nergis figürünün yanındaki aydınlara yaptığı söylemler 1980’ler Türkiye’sinin durumunun yozlaşmış aydın kimliği bakış açısıyla gösterilmesi için kullanılmıştır. Üç noktaların kullanımı ile Nergis figürünün söylediği cümleler arasında hızlı geçişler sağlanmıştır. Toplumdaki sorunları fark etmesine rağmen “devrimler yapıldı” fiilinin edilgen çekiminde olması yapılan devrimlere hakim olmadığı anlamına gelmektedir. Aydınların topluma ışık tutan büyük olgulardan biri olan “devrimlerden” tam haberdar olmaları beklenirken Nergis figürünün bu devrimlerin neden ve nasıl yapıldığını tamamıyla bilmemesi yozlaşmış aydın kimliğini göstermektedir. Aynı zamanda ünlemlerin kullanımı ile ayrıştırmalar ve kutuplaşmaların olduğu vurgulanmıştır. Aydınların ayrışmalara karşı eylemlerde bulunmaması da aydın kimliğini gerekliliklerini sağlayarak temsil etmediklerini göstermektedir.

Romanda geçen zamanın koşulları gerçekçi bir biçimde dönemin yapısını yansıtmaktadır. Dönemin en çok kullanılan araba markalarından “Murat’ın” kullanılması, yine insanların en çok toplandığı yer olan kahvehaneler kullanılması gerçekliğin hiç değiştirilmeden aktarıldığını göstermektedir. Aynı zamanda Nergis’in bu haberi kahvehanede alması ile yazarın toplumun aydınlar için önemli bir yer tutması gerektiğini göstermektedir. Kendi sahip olduğu birikimi ve toplumun bu birikime olan ihtiyacını hiçe sayarak, toplumdaki uzaklaşan Nergis’in, değer verdiği Korhan’ın cinayet haberini toplumdaki her kesim insanın olduğu “kahvehanede” alması ile aydın ile toplumun bağının kopmaması gerektiği gösterilmiştir. Bununla beraber üç noktaların kullanımı ile ise Nergis’in duygu durumundaki değişim aktarılmıştır.

“Üniversitesi Fizik Bölümü asistanlarından Korhan İlyasoğlu’nu üç kurşunla vurup öldüren saldırganlar, bekleyen bir Murat arabayla kaçmayı başardılar... Bugün saat... Elindeki bardak düştü Nergis’in. Kalkmak istedi kalkmadı. Bütün telleri çekip kopardılar yüreğinden. Karanlıkta mırıldandı... Olmaz... Olmaz bu...”(Türkali, 346)

Alıntısında anlatımın odağı televizyonda yayınlanan haberden Nergis’in tepkisine geçmektedir. “Telleri çekip kopardılar yüreğinden” ifadesinde eylemin üçüncü çoğul tarafından yapılması Korhan’ı öldürenlerin Nergis’in canını yaktığı çıkarılabilir. Eserde önemli bir yer tutan “karanlık” kelimesinin ilk defa bu alıntıda kullanılmış olması da önemli bir yazar tercihidir. İlk defa gerçek “karanlık” ile karşılaşması kendi kimliğini sorgulamasına neden olmuştur. Bu olaydan sonra kendi seçimleri ve Korhan’ın ona önceden söylediklerini sorgulamış ve gözden geçirmiştir. Anlatıcının Korhan’ın ölümü ile karanlığı bağdaştırması zamanın koşullarındaki cinayetleri nitelemesiyle beraber Nergis’in bu olaydan sonraki kendi iç dünyasını da betimlemektedir. Üç noktaların kullanılması ile de Nergis’in dinlediği bu haber karşındaki şoku göstermektedir.

2. C Romanın Başlığının aydın kimliği üzerindeki temsili

Başlık, herhangi bir eserde işlenen fikrin izlerini taşımakla kalmayıp, yazanı konudan uzaklaştırmamaya, okuyucuların da seçilen konuyu daha iyi kavramasına yol açmaktadır. Aynı zamanda okuyucu esas düşünceyi ve yazarın bu konuya bakış açısını da başlık sayesinde daha rahat bir şekilde anlayabilmektedir. “Mavi Karanlık” eserinin başlığında da alışılmamış bağdaştırma bulunmaktadır. Karanlığın mavi renk ile ifade edilmesi bir tezat oluşturmaktadır. Karanlık bilinemez, öngörülemezdir. Ayrıca bâtılı, kötülüğü, gizli işleri, yeraltını temsil etmektedir. Ancak mavi renk ise güven, sadakat, bilgelik, akıl, inanç ve gerçeklik anlamlarına gelmektedir. Gökyüzü ve denizin de renkleri mavidir. Bu eserde bütün aydın kimliğine sahip insanların 80’ler Türkiye’sinin karmaşasından kaçıp büyükşehirlerden Bodrum’a gelip denize girmeleri, bol bol tekne turları yapıp denizde açılmaları da mavi renk ile bağdaştırılmıştır. Yazar

eserde kullandığı bütün bu mavilikleri karanlık ile birleştirmiştir. Böylelikle aydın kimliğinde olan insanların yaptıkları eylemlerin toplumu kötüye götürdüğünü okuyucuya sunulmuştur. Aydın kimliğinin gerekleri gün doğana kadar süren rakı sofralarında teorik tartışmalara giren, ayakları yere basmayan, hazır para ile küçük burjuva hayatını yaşayan bir aydın kimliği yansıtılmıştır. Hâlbuki aydın kimliğine sahip insanlardan “karanlıklara” ışık tutmaları beklenmektedir. Eserin başlığında karanlığa mavi bakış açısıyla bakan yozlaşmış aydın kimliği okuyucuya gösterilmiştir.

2. D Tekne Metaforunun Aydın Kimliği Üzerindeki Temsili

Eserin başında sonunda ve ortasındaki belli bölümlerde yazar tekne metaforundan yararlanmıştır. Kullandığı bu yazınsal metaforlar ile doğrudan bir anlatım değil, dolaylı bir anlatım yapmıştır. Anlatıcı, metaforları kullanarak birtakım gizli doğruları, canlı gerçekler halinde sunma isteğindedir. Nergis’in babası tarafından yaptırılmak istenen tekne eserde önemli olan bir metafordur. O tekne anlatıcı tarafından “beli çatlak” olarak betimlenmiştir. Nergis’in babasının o tekneyi yaptırırken sürekli masraftan kaçınması ve tekne yapımının uzun sürmesine rağmen denize açıldığı ilk seferde hasarlı olarak limana yanaşması teknenin sağlam olmayan, güvenilemez olarak betimlendiğini göstermektedir. Muhtar tekneyi yapma fikrini ortaya atan ve bu konuda en istekli kişi olmasına rağmen tekne ilk seferine çıktıktan sonra teknesini terk etmiştir.

“Tekne on sekiz tonun altında gösterilirse, yola usta bir gemiciyle, kaptansız çıkabilirsin. Ama tör kaptan ehliyeti vardı Muhtar’ın. Ölçüme geleceğinde nasıl kandıracağını düşünmekten kurtulmuştu artık.” (Türkali, 251)

Alıntısında tekneyi yaptıran Muhtar’ın tekneyi ilk seferine kaptansız olarak çıkardığı görülmektedir. Sefere çıktıktan sonra bozulan teknenin eserin devamında yaşlı bir kaptan sayesinde limana ulaştırılması da Muhtar’ın bu fikri ile ters düşmektedir.

Anlatıcı tekne kaptanını betimlerken daha önce hiçbir figürde yapmadığı gibi yaşını tam olarak vermektedir. Bunu da eserin en yaşlı figüründe yapması gençlerden oluşan aydın kesimine bir eleştiri olarak yorumlanabilir. Somut bir kimlik özeliği olan yaşın belirtilmesi, tekne kaptanının kimliğinin daha sağlam olduğunu gösterirken, bu somut özelliğin diğer aydınlarda olmaması kimliklerini tam anlamıyla temsil etmediklerinin bir kanıtı olabilir.

“Yörede en sevdiği adam belki de bu Kambur Baba dedikleri Haydar Kaptan. Seksen sekizinde. On dört yaşında, yelkenli teknede başlamış gemiciliğe Yetmiş dört yıldır denizlerde. Kulakları ağırlaşmış son günlerde; görme gücünü de iyiden iyiye yitirmiş.” (Türkali, 293)

Seksen sekiz yaşında olmasına rağmen kaptanlığını hala yapmaktadır. Anlatıcı, kaptanlığını yaptığı süreyi de okuyucuya aktararak “aydın” kesiminde olmayan sürekliliği vurgulamaktadır. Eserin başında yapımına başlanan ancak bir türlü tamamlanamayan ve sürekli olarak tamir edilmesi gereken bir tekne olarak karşımıza çıkması Türkali’nin aydın kimliğinin yozlaşmasına olan bakışını gösterebilir.

Aynı zamanda teknenin ilk seferinde bozulması ve denizdeki bir başka teknede bulunanlar ile kavga edilmesi de hem teknenin hem de içindeki aydın kimliğine sahip insanların ilerleme kaydetmeleri gerektiğinde tökezlediklerini gösterir. Karşılaştıkları zorluklara çözüm bulmaya uğraşmamaktadırlar. Tekneyi tamir etmeye uğraşmamaları yaşadıkları kimlik yozlaşması ile bağdaşmaktadır. Son bölümde aydınların artık kaçmanın bir anlam ifade etmediğini anladıktan sonra İstanbul’a gitmeye karar vermeleri ve bu yolculuğu lodoslu havada özellikle tekne ile yapmaları, mücadele etmektense işi şansa bıraktıklarını göstermektedir.

3. Sonuç

Vedat Türkali “Mavi Karanlık” eserinde kullandığı yalın anlatımı ve akıcı tonu ile okurlara figürlerinin bakış açılarını aktarmıştır. Dönemin siyasi ve sosyal koşullarını ele almasına rağmen bu koşulların daha az etkilediği “sığınak” olarak kullanılan Bodrum’u uzam olarak

seçerek aydın kesimin yaşadığı hayat gösterilmiştir. Bu eserde aydın kimliğine sahip figürlerin toplumun büyük bir kısmından uzak durarak, kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarına tercih ettiği görülmüştür. Eserdeki aydın figürlerin rahat bir hayat yaşadığı ve zorluklardan kaçarak kurtulmaya çalışan bir kesim olduğunu en iyi şekilde aktarmak için zaman, karışıklık içinde geçen yıllar olan 1980'ler seçilirken, uzamın eğlenmek için gidilen rahatlık ve keyif için yaşanan bir yer olan Bodrum olarak belirlenmiştir.

Bu tez çalışmasında Türkalı'nın "Mavi Karanlık" eserinin toplumcu gerçekçi bir dille kaleme alındığı çıkarımı yapılmıştır. Eserin yazıldığı yıllarda toplumun çarpıklıklarının ve sorunlarının özellikle "aydın" kesimine olan etkisinin en büyüğü olan kimlik yozlaşmasının gerçek yönleriyle sergilendiği görülmüştür. Sözcük seçimlerinden ve kullanılan edebi tekniklerden yola çıkıldığında anlatıcının düşüncelerin aydınların kendi kimliklerine yozlaşmasını eleştirdiği gözlemlenmiştir.

Bu tez oluşturulurken aydın kimliğinin yozlaşması odak nokta olarak seçilmiştir. Yapılan araştırmalar sonrasında 1980 Türkiye'sinin sosyal, ekonomik ve kültürel şartları incelenmiştir. Toplumsal tabakaların, özellikle de aydınların bu dönemde hangi özellikleri yansıttıkları, dönemin koşullarına göre nasıl kendilerini şekillendirdikleri görülmüştür. Sonuç olarak aydın kesiminin dönemin zor şartları karşısında kendi kimliklerinin gerekliklerini sağlayamadığı görülmüş, bunun sonucunda da kimliklerine yozlaştığı düşünülmüştür. Kendi kimliklerine yozlaşan aydınların toplumu aydınlatma sorumluluğunu yerine getirmedikleri, bu durumun da topluma zarar vermiş olduğu görülmüştür.

4. Kaynakça

Birkök, M.(2000). *Aydınlar ve bazı vasıfları.* Dergipark,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101038>

Türkali, Vedat, Mavi Karanlık, İstanbul, Gendaş AŞ. ,2000

Aşkın, M. *Kimlik ve Giydirilmiş Kimliker.* Dergipark, 2008

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32061#:~:text=Kimlik%20en%20geniř%20anlamıyla%2C%20bireyin,önce%20ve%20aynı%20zamanda%20farklılıklardır>